

Освітній процес в Україні (2022-2023): проблеми, виклики, тренди

*Кондратюк Марта Володимирівна¹, Дятленко Наталія Михайлівна²,
Гончаренко Алла Миколаївна³*

Опубліковано	Секція	УДК
15.05.2023	Освіта/Педагогіка	37.014.5

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7936986>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Стаття відображає результати аналізу проблем, викликів та трендів освітнього процесу в Україні в 2022-2023 роках. Зазначається, що повномасштабна російська військова агресія стала серйозним випробуванням, адже освітня система України змушена була працювати в умовах воєнного стану; перед освітянами постали абсолютно нові, раніше небачені виклики. З метою безпеки та збереження життя під час повітряних тривог, переважна кількість навчальних закладів працювали в режимі дистанційного навчання, яке сформувалось у декілька моделей. Усі учасники навчального процесу мали вирішити ряд проблем при реалізації навчального процесу в дистанційному форматі. Наразі перед українськими освітянами стоїть задача удосконалити дистанційне навчання та синхронізуватися з європейським освітнім простором. В статті також аналізуються тенденції розвитку та перспективи освіти майбутнього.

Ключові слова: виклики, освітній процес, освітній розвиток, освітні перспективи, проблеми, російсько-українська війна.

Education in Ukraine in 2022-2023: problems, challenges, trends

Annotation. The article reflects the results of a study of problems, challenges, and trends in Ukrainian education in 2022-2023. It is noted that the Russian military aggression became a serious test for national education: and educators faced completely new, previously unexplored challenges, tasks and problems. During the time of war, the role and importance of distance learning is undeniable: it offers safe and affordable opportunity for those seeking quality education. The article discusses the main models of distance learning in Ukraine. It was noted that both students, teachers and administrators face problems when implementing the educational process in the time of full-scale war. The article groups and describes the problems of students, teachers, administrators in the educational process. It is noted that for

¹ кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування, факультет філології, психології та іноземних мов, Донецький національний університет імені Василя Стуса, Україна, 21021, Вінницька обл., м. Вінниця вул. 600-річчя, 21, <https://orcid.org/0000-0002-6310-649X>

² кандидат психологічних наук, доцент, кафедра дошкільної та початкової освіти, Інститут післядипломної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна, 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, <https://orcid.org/0000-0002-5557-8243>

³ кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра дошкільної та початкової освіти, Інститут післядипломної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна, 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, <https://orcid.org/0000-0002-1484-7355>

distance learning to become better, it is necessary to identify and solve everyday problems, aside additional ones created by the war. The authors summarize and investigate educational challenges and trends for further optimization of distance learning. In addition, the current educational trends and prospects depend greatly on the outcome of the Russian-Ukrainian war, recovery plan for the de-occupied territories, catching up with the suffered educational losses and gaps. Educational system of Ukraine faces an unprecedented task of synchronization with the European educational system on all levels by updating the education from 2.0 to 4.0. After the war is over, Ukrainian society will need new sets of knowledge, skills, and approaches to form an advanced democratized educational paradigm. The traditional pre-war education system in Ukraine will be refurbished and updated moving towards wider application of options for distance learning and electronic resources.

Keywords: educational process, educational development, Russian-Ukrainian war, problems, challenges, educational prospects.

Вступ

Парадоксально, але повномасштабна російська збройна агресія пришвидшила інтеграцію України в європейський простір і висвітлила сфери, де необхідні кардинальні зміни. Українська держава змогла не лише вистояти і дати гідну відсіч окупантам, але й швидко відреагувати на виклики воєнного стану. Після 24 лютого 2022 року, українська освіта мала вирішувати безпрецедентні виклики: надавати освітні послуги для школярів і здобувачів, які перемістились закордон або в безпечні області України з територій, де велися активні бойові дії; переміщення освітніх закладів з окупованої території; загроза життю учасникам освітнього процесу під час повітряних атак, відключення електрики, відсутність інтернету та інші. За даними Міністерства освіти і науки України (МОН), станом на лютий 2023 року, за кордоном перебувають понад 500 тисяч маленьких українців та 12,5 тисяч викладачів. Також понад 161 тис. школярів та майже 26 тис. дошкільнят отримали статус внутрішньо переміщених осіб [3]. Окрім того офіційно на території РФ залишається 16 тисяч 207 депортованих українських дітей.

Система української освіти переживає значні трансформації в умовах воєнного стану, йде переосмислення ролі і задач освіти в Україні для її післявоєнної інтеграції в Європейський Союз. Демократична та якісна освіта – це запорука формування демократичного, громадянського суспільства, а також відтворення і підвищення духовного та інтелектуального потенціалу нації, національно-патріотичного виховання громадян, модернізації виробництва, економічного розвитку та підвищення авторитету держави України в світі.

Теоретико-методологічну основу досліджуваної проблематики складають напрацювання вітчизняних та іноземних науковців І. Андрощук [1], О. Дмитрієнко [2], Н. Крук [4], Т. Лисенко [2], Н. Маятіна [2], А. Сіленко [4], В. Almahameed [6], А. Kulichenko [9], Н. Marynchenko [8], N. Milthorpe [7], M. Sherman [10] та ін.

Мета даної статті – дослідити та проаналізувати проблеми, виклики, тренди освітнього процесу в Україні (2022-2023) та окреслити перспективи та задачі для подальшого розвитку.

Результати

24 лютого 2022 року розпочалася нова кривава сторінка в Україні – повномасштабна війна, розв'язана росією проти нашої держави. Агресія росії стала викликом існуванню української держави, її суверенітету та соборності. Війна стала серйозним випробуванням для вітчизняної освіти, перед освітянами постали абсолютно нові виклики і задачі. Важливість освіти для державотворення

висвітлюється тим фактом, що на тимчасово окупованих територіях України російські адміністрації палили українські підручники, чинили тиск на українських освітян, привозили російських вчителів, змушували школярів та студентів навчатися за програмами окупантів на російській мові, забороняли підключатися до дистанційних занять в українській школі, депортували дітей в росію. На тимчасово окупованих та фронтових територіях України освітній процес був зруйнований, так само як були зруйновані безліч будівель освітньої галузі. Лише за умови евакуації, жителі цих регіонів могли продовжувати свою освіту.

В більш безпечних областях України школи, дитячі садочки, училища, гуртожитки ВНЗ стали хабами для внутрішньо переміщених осіб, які були вимушені покинути свої домівки в березні-квітні 2022. Приміщення освітніх закладів використовувалися для розселення ВПО, освітяни збирали гуманітарну допомогу, перелаштовували класи для тимчасової ночівлі людей, плели маскувальні сітки та волонтерили. Освітні заклади стала пунктами, де переселенці могли отримати допомогу або інформацію.

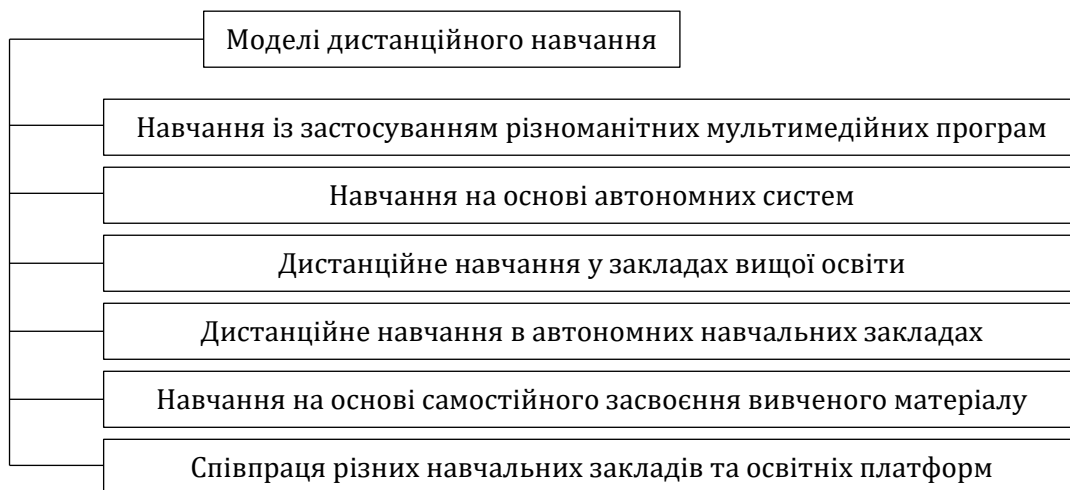
Відразу після вторгнення майже всі заклади освіти перейшли на дистанційне навчання, що в умовах воєнного стану залишилося єдиною відносно безпечною можливістю продовжувати навчальний процес. Освітня залишалися на зв'язку з учнями та здобувачами, надавали психологічну підтримку, провадили навчальний процес дистанційно в синхронному та асинхронному форматі, робили все, щоб освітня система вистояла в умовах аварійних та планових відключень електрики під час зими. Весь світ облетіла фотографія української вчительки, яка вела урок на вулиці біля великого супермаркету в Києві. Вона підключилася до відкритої мережі вай-фай та прилаштувала свій ноутбук на стовпчику на вулиці. Багато освітян мусили шукати місця з безперебійним інтернетом, докупити обладнання, щоб працювати і забезпечувати освітні послуги під час війни.

Швидкий перехід на дистанційне онлайн навчання (синхронне, асинхронне) втримало систему освіти України від краху. Освітня вирішували проблеми та задачі на практиці, підлаштовувалися під можливості учнів, створювали групи в соціальних мережах, працювали в позаурочних час, дозволяли надсилати роботи через месенджери, створювали спільні диски для роботи та обміну файлами. Таким чином, практика випередила теорію.

Незважаючи на інтерес «дистанційного навчання», в науковій педагогічній літературі досі немає чіткої дефініції терміну, інструкцій, окремої методики. Через різнобій трактувань та дефініцій виникає необхідність наукового обґрунтування концептуальних засад дистанційного навчання. Важливо також узагальнити набутий досвід дистанційного навчання та висвітлити позитивні практики у подоланні викликів і проблем. Загалом, під цим поняттям розуміють спеціально організований процес дистанційної взаємодії викладача та здобувачів освіти з метою засвоєння знань, розвитку умінь та навичок. Досить часто дистанційне навчання трактується як навчання учасника освітнього процесу віддалено від навчального закладу [9].

Отже, дистанційне навчання – це процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, що відбувається переважно через опосередковану взаємодію віддалених учасників навчального процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на основі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Це узагальнене визначення підкреслює взаємодію усіх учасників навчального процесу: не лише викладачів і здобувачів освіти, а й взаємодію між самими здобувачами.

Нині виділяють 6 моделей дистанційного навчання, які практикують у вітчизняних закладах освіти (рис. 1).

Рис. 1. Основні моделі дистанційного навчання в Україні

Джерело: [10].

Дистанційне навчання має багато суттєвих переваг. По-перше, можливість навчання з будь-якої точки світу, якщо є обладнання та доступ до Інтернету. По-друге, модифікація темпу навчання, вибудова власного графіку та потреб учнями та здобувачами. По-третє, значне зменшення витрат на транспорт та проживання, що робить навчання більш доступним, особливо для здобувачів ВНЗ. Також варто згадати розмаїття доступних інтернет ресурсів, лекцій, освітніх відео, тощо. Отож, дистанційне навчання може бути більш інтерактивним та ефективним, завдяки використанню спеціалізованих платформ та інструментів [4, с. 96].

В умовах воєнного стану важливою перевагою дистанційної освіти в Україні стало уникнення скупчення людей в навчальних закладах без обладнаних бомбосховищ. Це означає, що дана модель навчання відповідає завданням збереження життя учасників навчального процесу. Освітні об'єкти часто були об'єктами атак ворожої авіації та далекобійної артилерії. Як повідомляється на сайті МОН щодо моніторингу збитків після російського вторгнення в Україну в грудні 2022 року, в країні від бомбардувань та обстрілів постраждали 3223 заклади освіти, з них 276 були повністю зруйновані. І ці цифри з кожним днем зростають [3].

Незважаючи на переваги дистанційного формату навчання, також треба згадати про три групи проблем.

Типові виклики для здобувачів освіти

Серйозним викликом дистанційного формату навчання для здобувачів освіти виявилась відсутність живого контакту з одногрупниками та викладачами. Забезпечення необхідним обладнанням кожного здобувача стало додатковим фінансовим тягарем для батьків, які втратили роботу або навіть змінили місце проживання. Також проблемою стало також збільшення навантаження на самостійне опрацювання матеріалу, недостатній рівень самоорганізованості та самодисципліни у певного відсотка учнів та здобувачів освіти [8]. Для учасників освітнього процесу, які виїхали за кордон, проблемою стало одночасне відвідування двох шкіл (закордонної та української).

Виклики, з якими зіткнулися викладачі

Для викладачів викликами стало значне збільшення робочого часу, необхідного для забезпечення якісного освітнього процесу, зокрема на підготовку до занять, перевірку домашніх завдань, комунікацію та ведення обліку успішності здобувачів освіти. Також певна частка викладачів мали підвищити свій низький рівень технічної

грамотності та використання інформаційно-комунікаційних технологій [2]. Дистанційний формат часто викликав у педагогів страх зробити щось неправильно, особливо це стосується викладачів старшого віку. Освітняни могли скористатися курсами підвищення кваліфікації з використанням різних освітніх платформ та розробки веб-ресурсів для навчальної дисципліни з необхідним навчально-методичним забезпеченням. Також гостро постала проблема оснащення освітян технічними засобами (комп'ютерами, телефонами, Інтернетом), оскільки не всі освітяни були забезпечені власними засобами, що мали необхідні технічні параметра.

Спільні виклики для усіх учасників освітнього процесу

Найперша проблема під час війни – це, безумовно, загроза життю та здоров'ю учасникам освітнього процесу на території України. Міністерство освіти України видало інструкцію, за якою заклади освіти могли провадити аудиторне навчання лише за умови наявності обладнаного бомбосховища. В умовах воєнного стану до викликів додалися часті повітряні тривоги, які переривали освітній процес, адже всі учасники мали перейти в безпечне місце, або принаймні дотримуватися правила "двох стін." Психологічний стан тривоги та страху – не є гарним супутником освіти. Тож освітяни мали подбати про психологічне та фізичне здоров'я учнів, з розуміння поставитися до змін настрою, пояснювати та підбадьорювати, надавати підтримку учням, чиї рідні воюють на фронті.

В умовах дистанційного навчання спільна проблема для всіх учасників – відсутність електрики та Інтернет-з'єднання, погана якість та низька швидкість доступного Інтернету, застаріле комп'ютерне обладнання.

Рис. 2. Основні тенденції розвитку освіти в Україні

Джерело: [1, с. 18]

Також, тривале перебування перед монітором комп'ютера та відсутність фізичних вправ призводять до погіршення стану здоров'я учасників освітнього процесу в дистанційному форматі. Тут доречно у перспективі розглянути можливість скорочення обов'язкової тривалості уроку чи пари.

Як зазначає І. Андрощук існують різні тенденції розвитку освіти(рис. 2).

Зважаючи на задачі освіти майбутнього, яку ще називають освіта 4.0, розглянемо кожен з підходів більш детально:

1. *Гуманізація освіти* передбачає розвиток людської особистості, підвищення самооцінки та готовності до соціального самовизначення. Гуманізація також включає розвиток толерантності, культури діалогу та емпатії.
2. *Гуманітаризація освіти* забезпечує збільшення обсягу гуманітарних дисциплін у навчальному процесі та розвиває гуманітарний підхід до навчання і виховання. Гуманітарна освіта передбачає формування громадянської культури, готовності до міжнародного та міжкультурного діалогу, здатності до критичного мислення.
3. *Національна спрямованість*. Цей підхід передбачає збільшення обсягу навчального матеріалу, який стосується національної культури та історії, а також підтримку української мови в навчальному процесі. Також посилюється роль і значення національних традицій та цінностей.
4. *Відкритість системи освіти*. Цей підхід означає доступність системи освіти, щоб всі охочі мали можливість отримати навчання та підвищення кваліфікації. Передбачає зменшення бар'єрів до здобуття освіти та збільшення доступності освіти для всіх категорій населення. Принцип рівних можливостей передбачає, що всі мають право на доступ до освіти незалежно від соціального та економічного стану.
5. *Активне використання технологій та методик*, що базуються на проблемному/проектному викладі, науковому пошуку, активній самостійній роботі на основі співпраці учасників освітнього процесу. Використання можливостей штучного інтелекту.
6. *Відхід від формалізації освіти та акцент на продуктивну навчально-пізнавальну, художню, трудову діяльність*. У цьому контексті важливим врахування індивідуальних інтересів, використання різноманітних методик та технологій, що стимулюють творчу діяльність здобувачів освіти.
7. *Умови для самовизначення й самореалізації здобувачів*. Цей підхід передбачає, що навчання повинно бути спрямоване на розвиток особистісних якостей та потенціалу здобувачів освіти, їхніх інтересів та здібностей. У цьому контексті важливим є створення умов для самостійного вибору траєкторії навчання і розвитку, а також підтримка творчих досягнень та інноваційних ідей.
8. *Творча спрямованість освітнього процесу*. Цей підхід передбачає, що навчання повинно бути спрямоване на розвиток творчих здібностей та вмінь здобувачів освіти, що є важливою складовою успішного життя в сучасному світі. Для цього необхідно використовувати методи та технології, що стимулюють творчість, а також підтримувати створення умов для самовираження та самореалізації здобувачів освіти.
9. *Уніфікація та стандартизація оцінювання (за прикладом МНТ)*. Цей підхід передбачає встановлення чітких критеріїв та стандартів для оцінки результатів освітнього процесу. Використання уніфікованих форм оцінювання дає змогу отримати об'єктивну інформацію про рівень знань та умінь здобувачів освіти, що є важливим для планування подальшого навчального процесу і вдосконалення методів викладання.

10. *Цілісність навчання і виховання.* Цей підхід базується на розумінні, що навчання та виховання повинні бути інтегрованими і взаємопов'язаними процесами, спрямованими на формування цілісної особистості. Основним завданням є формування гармонійно розвиненої особистості, яка здатна вільно та самостійно діяти у світі, узгоджуючи свої інтереси з соціальними потребами.

У програмі Міністерство освіти України задано стратегічний напрямок – «гармонізація українського та європейського освітніх просторів задля відповідності системи освіти технологічному укладу Industry 4.0» [3]. До того ж, тенденції післявоєнного розвитку освіти в Україні мають включати демократизацію освіти, екологічну спрямованість, підвищення якості освіти, інклюзивність тощо. Великим викликом стане відновлення освітнього процесу на звільнених територіях. Лише комплексний підхід до подолання викликів повоєнного часу зможе відбудувати та трансформувати систему освіти України, яка відповідає потребам сучасного світу. Українська система освіти буде рухатись в бік оптимізації, за рахунок індивідуалізації, буде йти скорочення термінів навчання та/або акцентування та розвиток індивідуальних талантів та інтересів учнів та здобувачів. Освітній контент на основі інформаційних технологій можуть замінити або доповнити викладача в старшій та вищій школі. Інтерактивні платформи навчання, онлайн-курси та інші електронні ресурси можуть забезпечити здобувачам освіти доступ до актуальної та якісної навчальної інформації. Використання цих методів може допомогти зберегти мотивацію здобувачів освіти та підвищити їх активність під час дистанційного навчання.

Інноваційні підходи до освіти майбутнього згруповані в Таблиці 1.

Таблиця 1

Інноваційні підходи до освіти майбутнього

Підхід	Характеристика
LMS-системи	Платформи для електронного навчання стають необхідністю у сучасній освіті. Вони дозволяють забезпечити доступ до навчального матеріалу з будь-якого місця та в будь-який час, дозволяють здобувачам освіти самостійно планувати свій час та темп навчання. Окрім того, вони дозволяють створювати інтерактивні завдання, робити онлайн-тести, а також моніторити прогрес здобувачів освіти
Гейміфікація освітнього процесу	Освіта рухається в сторону більшого використання елементів гри. Це збільшує мотивацію та зацікавленість, особливо для молодшої аудиторії, яка швидко втомлюється від традиційного навчання. Завдяки гейміфікації можна розвивати креативність, втримувати інтерес, розвивати навички групової та індивідуальної роботи.
Європоцентризм	Прагнення до інтеграції в європейський освітній простір. Запозичення та впровадження кращих освітніх практик країн Європейського Союзу. Наразі, багато школярів та здобувачів освіти перебувають за кордоном, отримують міжнародний досвід та розвиватися у міжкультурному середовищі. Це збагачує освітній досвід учасників освітнього процесу.
Міждисциплінарність	Здобувачі освіти мають можливість навчатися не тільки в межах своєї спеціальності, але й здобувати знання з інших галузей. Це дозволяє здобувачам освіти розширювати свої знання та розвивати критичне мислення, готує фахівців з комплексними знаннями та навичками до розв'язання проблем

Децентралізація навчальних закладів	Освітні заклади отримають більша автономія та відповідальність. Це дозволяє освітнім закладам більш ефективно управляти своїми ресурсами та реагувати на потреби своїх здобувачів освіти.
Трансформація іміджу академічної спільноти	Освітня та академічної спільноти не мають бути в окремії "бульбашці." Це передбачає активну участь у суспільному житті, взаємодію з різними групами населення, відкритість до нових знань, навиків та практичних досліджень.

Джерело: [6, с. 26–27]

Варто зазначити, що розвиток технологій змінює підходи до навчання та сприяє створенню нових освітніх напрямів:

1. *Мобільне навчання.* Нині це дуже актуальний напрямок, особливо в контексті зростаючої популярності мобільних телефонів та планшетів. Здобувачі освіти можуть навчатися в будь-який час та в будь-якому місці, що є дуже зручним та ефективним. Крім того, освітні додатки містять інтерактивний контент та завдання, що сприяє активному залученню здобувачів освіти до процесу навчання.
2. *Мікронавчання* є важливим напрямком, оскільки дозволяє зосередитися на невеликих блоках знань, які з легкістю можуть бути засвоєні за короткий проміжок часу. Такий підхід дозволяє більш ефективно засвоювати знання та прискорювати процес навчання. Крім того, мікронавчання може бути використано як частина більш широкої освітньої програми.
3. *Інклюзивне картографування* є дуже цікавим напрямком, який може допомогти забезпечити рівний доступ до освіти для всіх. Це дозволить здобувачам освіти створювати свої власні цифрові карти знань, що може стимулювати їх активність та підвищувати ефективність навчання.
4. *Інтерактивні відео* є однією з найбільш привабливих форм навчання, оскільки вони дозволяють здобувачам освіти взаємодіяти з відео-уроком і контролювати свій власний темп навчання. Інтерактивні відео можуть включати в себе відео з простими запитаннями та тестами, або вони можуть бути більш складними, з інтерактивними елементами, які дозволяють здобувачам освіти взаємодіяти з відео в режимі реального часу.
5. *Доповнена реальність* – це технологія майбутнього, яка дозволяє додавати віртуальний контент до реального світу. Наразі таке обладнання залишається захмарно дорогим у закупівлі та обслуговуванні. Як слушно зазначає І. Примаченко рано чи пізно ми матимемо мобільні додатки, які навчатимуть за допомогою окулярів доповненої реальності [5]
6. *Доповнена реальність* може бути використана в навчанні для створення інтерактивних досліджень та ігор, де здобувачі освіти можуть бачити інформацію в контексті реального світу. Також технологія може бути використана для створення інтерактивних навчальних матеріалів, які можуть допомогти здобувачам освіти краще зрозуміти складні концепції і процеси.
7. *Мобільні додатки* можуть бути використані для створення інтерактивних навчальних досліджень та ігор, які допоможуть здобувачам освіти краще зрозуміти складні концепції і процеси. Мобільні додатки також можуть бути використані для збільшення персоналізації навчання та для наближення навчального контенту до здобувачів освіти.

Висновки

Аналіз проблем та викликів воєнного стану (2022-2023) дає змогу зробити висновок, що українська освіта вистояла, продовжила свою роботу і буде плани на післявоєнне відновлення. Дистанційне навчання та електронні ресурси стали особливо актуальними в умовах воєнного стану. На перспективу цей формат навчання буде розвиватись та удосконалюватись у післявоєнний час. Сучасні технології та нові підходи до навчання змінять традиційну систему освіти в Україні та синхронізують її з європейським освітнім простором.

Перед українськими освітянами стоїть задача забезпечення якісного навчального процесу в умовах воєнного стану, забезпечення безпеки учнів та здобувачів, підтримки психологічного здоров'я всіх учасників освітнього процесу. В умовах воєнної агресії РФ, всі учасники освітнього процесу в Україні мають бути готові до роботи в непередбачуваному середовищі. Повноцінне відновлення та відбудова української освіти – це завдання післявоєнного часу.

В перспективі дистанційне навчання буде розвиватись, цифрові технології зроблять процес більш насиченим, доступними та гнучкими. Навчальні курси на основі технологій штучного інтелекту можуть стати надійними помічниками в навчанні, а доповнена реальність та віртуальні класи дозволять створювати більш ефективні навчальні середовища. Потрібно зауважити, що для таких змін потрібні значні фінансові інвестиції.

Стратегічним напрямом розвитку української системи є і буде гармонізація українського та європейського освітніх просторів. Мета гармонізації – подвійна: синхронізація українського освітнього простору з європейським, та взаємне визнання кваліфікацій, стандартів та сертифікацій у галузі освіти. Це забезпечить європейські стандарти освіти громадян України, зробить доступними європейські програми і проекти, залучить іноземних здобувачів освіти до українських вишів та наукових центрів.

Гармонізація також передбачає прискорення модернізації української системи освіти, включаючи впровадження нових методів навчання та оновлення навчальних програм відповідно до сучасних вимог. Це допоможе здобувачам освіти отримати необхідні знання та навички для роботи в умовах Industry 4.0.

Україна – країна вільних, активних, творчих людей, які цінують єдність, спілкування та взаємодопомогу. Саме ці демократичні цінності мають стати основою для якісної освіти майбутнього в Україні. Основним завданням школи майбутнього в Україні є орієнтація на практичні знання, актуальні для сучасного життя, які принесуть реальну користь суспільству та розкриють індивідуальні особливості здобувача освіти та їх успішну інтеграцію в суспільство.

Список використаних джерел

1. Андрощук І, Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні. *Молодь і ринок*. 2023. № 1 (209). С. 17–21. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.273124> (дата звернення: 01.03.2023).
2. Маятіна Н., Лисенко Т., Дмитрієнко О. Сучасні моделі дистанційного навчання. *Український педагогічний журнал*. 2021. № 2. С. 84-95. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-2-84-95> (дата звернення: 01.03.2023).
3. Освіта 4.0: український світанок. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/12/10/Osvita-4.0.ukrayinskyu.svitanok.pdf> (дата звернення: 06.03.2023).

4. Сіленко А. О., Крук Н. В. Дистанційна освіта: альтернатива чи додаткові можливості традиційної освіти? *Актуальні проблеми політики*. 2022. № 69. С. 94-100. DOI: <https://doi.org/10.32837/app.v0i69.1308> (дата звернення: 01.03.2023).
5. Примаченко І. Освіта майбутнього – яка вона? Чотири тренди. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/osvita-majbutnogo-jaka-vona-chotiri-trendi-2418401.html> (дата звернення: 06.03.2023).
6. Almahameed B., Al-Saraireh M. Preparation of future specialists in civil engineering: innovative standards for future education. *Futurity Education*. 2022. Vol. 2, No 3. P. 22-31. DOI: <https://doi.org/10.57125/FED/2022.10.11.31> (дата звернення: 01.03.2023).
7. Blended English: Technology-enhanced teaching and learning in English literary studies / N. Milthorpe et al. *Arts and Humanities in Higher Education*. 2018. Vol. 17, No 3. P. 345-365. DOI: <https://doi.org/10.1177/1474022217722140> (дата звернення: 01.03.2023).
8. Distance education in the conditions of martial law in institutions of higher education: development and practice / H. Marynchenko et al. *Revista Eduweb*. 2022. Vol. 16, No 3. P.79-90. DOI: <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2022.16.03.6> (дата звернення: 01.03.2023).
9. Resistencia educativa bidimensional en el establecimiento educativo terciario moderno de Ucrania / A. Kulichenko, R. Shramko, M. Rakhno, Y. Polyezhayev. *Apuntes Universitarios*. 2022. Vol. 13, No 1. P. 474-493. DOI: <https://doi.org/10.17162/au.v13i1.1351> (дата звернення: 01.03.2023).
10. The future of distance education in war or the education of the future (the Ukrainian case study) / M. Sherman et al. *Futurity Education*, 2022. Vol. 2, No 3, P. 13-22. DOI: <https://doi.org/10.57125/FED/2022.10.11.30> (дата звернення: 01.03.2023).